
УДК 355.23

В.В. Сідаш

Командування Повітряних Сил Збройних сил України, Вінниця

ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ НАДІЙНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ВІД ЯКИХ ЗАЛЕЖИТЬ РІВЕНЬ БОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА СПОСОБИ ЇЇ ДІАГНОСТИКИ

У даній статті розкриті основні професійно-значущі соціально-психологічні, психологічні і психофізіологічні якості військовослужбовців, необхідних для їх професійної діяльності. На основі цих професійно-значущих якостей розроблені критерії оцінки рівня надійності військовослужбовців при виконанні учбово-бойових завдань. Розглянута можливість створення методики діагностики надійності діяльності військовослужбовців, і її автоматизація.

Ключові слова: бойова підготовка, система управління, професійна надійність, професійно-значущі якості.

Вступ

Постановка проблеми. Організація системи управління бойовою підготовкою військовослужбовців при виконанні професійних завдань на сучасному етапі характеризується низкою проблемних питань

серед яких одним з важливих є забезпечення надійного безпомилкового виконання бойових завдань підлеглими. Саме якісне безпомилкове виконання поставлених завдань впливає на рівень боєготовності як військовослужбовця окремо, так і на підрозділ в цілому.

Про це свідчить аналіз статистики травм, поранень і бойових втрат, основними причинами яких найчастіше бувають різні види помилок військовослужбовців. Крім того дослідження, проведені у військах, переконливо доводять, що самоусунення від виконання службових обов'язків, відхилення від службових і моральних норм, міжособистісні конфлікти, і навіть спроби суїциду спостерігаються у військовослужбовців на тлі слабкої управлінської діяльності начальників та командирів різних рівнів.

Недостатня вивченість та особлива значущість цих питань зумовила необхідність проведення такої науково-дослідної роботи як «Прогнозування та умови забезпечення психологічної надійності професійної діяльності військовослужбовців під час виконання миротворчих операцій», шифр «Прогнозування» на базі НДЛ НЦ ПС ХУ ПС.

Мета дослідження. Провести аналіз індивідуально-професійних якостей військовослужбовця та їх вплив на надійність виконання бойових завдань. Розглянути можливість створення методики діагностування надійності діяльності військовослужбовців, та автоматизації цієї методики (створення програмного забезпечення).

Результати дослідження

Аналіз досліджень з вивчення управлінської діяльності дозволили серед основних причин, що із великою ймовірністю можуть знижувати професійну та функціональну надійність військового фахівця, визначити такі як:

а) організаторські: висока суб'єктивна складність завдань, висока відповідальність, небезпечність ситуації, недостатній контроль за ситуацією, незначеність (невідомість) оперативної ситуації, непередбаченість розвитку ситуації, частковий або повний неуспіх у діяльності, суперечливість інформації;

б) операційні: дефіцит інформації, надлишкова кількість інформації, великий обсяг інформації, низька ймовірність появи значущої інформації, порушення ритму надходження інформації;

в) управлінські: безвідповідальність, відвернута увага, недбалість, нерациональний режим служби та відпочинку, невірний вибір необхідного рішення,

г) професійні: низький рівень знань, недоліки в розвитку навичок та вмінь, відсутність необхідного досвіду роботи, надмірне службове навантаження, неадекватна оцінка діяльності, недоліки у професійному відборі;

д) в умовах служби: несприятливий психологічний клімат у підрозділі, недостатня міжособистісна сумісність та згуртованість групи, міжособистісні конфлікти, загроза власному життю й життю близьких.

З іншого боку вивчення практики навчально-бойової діяльності частин та підрозділів ЗС України, досвіду діяльності військ у миротворчих та антитерористичних операціях дозволило встановити, що основу професійної надійності військовослужбовців складають, щонайменше, три рівні:

- психофізіологічний (працездатність, здоров'я);
- соціально-психологічний (усталеність, сумісність, спрацьованість);
- соціально-моральний (сформованість системи моральних цінностей).

Крім того, необхідно зазначити, що в даний час різними авторами виділяються конструктивна, технологічна й експлуатаційна [3], гігієнічна й антропологічна [2], психологічна, фізіологічна й демографічна [4], інформаційна, операційна й біологічна надійність [7]. У зв'язку з тим, що основний зміст поняття „надійність” визначається її процесуальними характеристиками, що відображають особливості механізмів її регуляції, і результируючими показниками, що свідчать про рівень, ступінь стійкості, стабільності професійних параметрів діяльності оцінку професійної надійності фахівця доцільно надавати з позицій урахування як індивідуальних особливостей конкретної людини, так і групових характеристик контингенту спеціалістів певного виду діяльності.

Виходячи з вище сказаного, та з метою визначення професійно важливих якостей військовослужбовців з урахуванням специфіки діяльності останніх (на основі відповідних професіограм) важливим є розробка й уточнення основних професійно значущих соціально-психологічних, психологічних і психофізіологічних якостей військовослужбовців, необхідних для професійної діяльності [1, 5]. Соціальні якості військовослужбовців визначають рівень виховання, духовного й фізичного розвитку, ступінь військово-професійної спрямованості та мотивації. Психологічні якості характеризують рівень пізнавальних, емоційних і вольових процесів військовослужбовців, їх індивідуально-психологічні особливості: інтелектуальні здібності, темперамент, властивості нервової системи, а також рівень нервово-психічної стійкості. Психофізіологічні якості визначають ступінь їх стійкості до впливу стрес-чинників, реакцію на нештатні і аварійні ситуації, ступінь оптимального рівня психофізіологічних показників, за яких бойові завдання виконуються надійно й успішно.

З цієї метою в рамках науково-дослідних робіт що проводяться, були розроблені критерії оцінки рівня надійності військовослужбовців при виконанні навчально-бойових завдань:

а) високий рівень надійності – відносно рівний емоційний фон в діяльності, самостійність, самокритичність, ініціативність, твереза й раціональна оцінка зовнішніх подій, висока активність і працездатність, точна постановка цілей і задач, висока відповідальність, швидкість і чіткість реагування на всі команди;

б) середній рівень надійності – незначні перепади в емоційному фоні в діяльності, самостійність, самокритичність, незначні помилки в оцінці зовнішніх подій, знижені активність і працездатність, занижене усвідомлення поставлених цілей і задач;

в) низький рівень надійності – значні перепади в емоційному фоні в діяльності, сильні емоційні реакції на зовнішні події, неадекватна реакція на вплив несподіваних подразників, підвищена емоційна драгієвність,

частий прояв хвилювання, недостатня впевненість у власних силах, низькі активність і працездатність.

До першої групи мають належати військовослужбовці з незначним рівнем емоційного реагування. Їх характеризує відносно рівний емоційний фон, переважання інтелектуального реагування над емоційним у вирішенні нестандартних, аварійних ситуацій. Діяльності цих військовослужбовців притаманна самостійність, самокритичність, ініціативність, активність і працездатність, висока відповідальність, швидкість і чіткість реагування на всі команди, уважність і акуратність, успішність виконання навчально-тренувальних завдань. Їм не доводиться докладати вольових зусиль для виконання поставленого завдання.

До другої групи мають належати військовослужбовці з підвищеним рівнем емоційного реагування. Їм притаманні незначні перепади в емоційному фоні, внаслідок чого при оцінці ситуації в емоціогенних умовах інтелектуальне реагування не завжди переважає над емоційним, що спричиняє незначні помилки. Військовослужбовці цієї групи характеризують знижена активність і працездатність, не завжди вірне усвідомлення поставлених цілей, брак упевненості у власних силах за вирішення складних несподіваних завдань, затримка в реагуванні на команди, деякі нечіткість, неухважність і неакуратність. Їм доводиться докладати значних вольових зусиль для виконання поставленого завдання.

До третьої групи мають належати військовослужбовці з явно вираженим рівнем емоційного реагування. У них можуть проявлятися значні перепади в емоційному фоні, переважання емоційного реагування над інтелектуальним, схильність до сильних емоційних реакцій на зовнішні подразники, часте хвилювання, недостатня впевненість у власних силах, низькі активність і працездатність, не завжди адекватне сприйняття наявної ситуації. Дані військовослужбовці зазвичай або припускаються значної кількості помилок, або прагнуть ухилення від виконання поставлених завдань. Їм потрібно докладати чималих вольових зусиль для продовження виконання поставленого завдання.

На основі зазначених вище критеріїв нами створено методику вивчення професійної надійності та

формування її оптимального рівня у військовослужбовців при виконанні навчально-бойових завдань. Важливою задачею дослідження є розробка, апробація та впровадження програмного забезпечення діагностування надійності військовослужбовців в рамках бойової підготовки до виконання професійних завдань.

ВИСНОВОК

Встановлено що якість бойової підготовки військовослужбовця в особливих умовах діяльності суттєво залежить від рівня сформованості його професійної надійності. Особливі умови бойової підготовки накладають велику відповідальність на командира (керівника) за проведення заходів, спрямованих на формування оптимального рівня професійної надійності військовослужбовців. Вважаємо за доцільне введення спеціальних заходів до системи підготовки офіцерів, чия діяльність пов'язана з проблемою підготовки військовослужбовців.

Список літератури

1. Бодров В.А. Комплексная методика моделирования психической напряженности // Методики диагностики психических состояний и анализа деятельности человека / В.А. Бодров, П.С. Турзин, А.В. Евдокимов. – М., 1994. – С. 47-55.
2. Горбунов В.В. Психологическое обеспечение надежности операторской деятельности: дисс. ... доктора биол. наук: спец. / В.В. Горбунов. – К.: Ин-т медицины труда, 1994. – 415 с.
3. Губинский А.И. Понятие отказа в применении к человеку-оператору // Инженерная психология в приборостроении / А.И. Губинский, Г.В. Суходольский. – М., 1967. – С. 124-170.
4. Нерсесян А.С. Инженерная психология и проблема надежности машиниста / А.С. Нерсесян, О.А. Конопкин. – М.: Транспорт, 1978. – 239 с.
5. Платонов К.К. Психология летного труда / К.К. Платонов. – М.: Воениздат, 1960. – 351 с.
6. Фокин Ю.Г. Оператор технических средств: обеспечение надежности / Ю.Г. Фокин. – М.: Воениздат, 1985. – 192 с.

Надійшла до редколегії 21.05.2010

Рецензент: д-р техн. наук, проф. Г.В. Певцов, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ФАКТОРЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАДЕЖНОСТИ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ, ОТ КОТОРЫХ ЗАВИСИТ УРОВЕНЬ БОЕВОЙ ПОДГОТОВКИ И СПОСОБЫ ЕЕ ДИАГНОСТИКИ

В.В. Сидаш

В данной статье раскрыты основные профессионально-значимые социально-психологические, психологические и психофизиологические качества военнослужащих, необходимых для их профессиональной деятельности. На основе этих профессионально-значимых качеств разработаны критерии оценки уровня надежности военнослужащих при выполнении учебно-боевых задач. Рассмотрена возможность создания методики диагностики надежности деятельности военнослужащих, и её автоматизация.

Ключевые слова: боевая подготовка, система управления, профессиональная надежность, профессионально-значимые качества.

FACTORS OF PROFESSIONAL RELIABILITY OF SERVICEMEN, WHICH THE LEVEL OF THE COMBAT TRAINING AND METHODS OF ITS DIAGNOSTICS DEPENDS ON

V.V. Sidash

In the given article basic professional-meaningful social-psychological, psychological and psychophysiological qualities are exposed of the servicemen, necessary for their professional activity. On the basis of these professional-meaningful qualities criteria are developed of estimation of level of reliability of servicemen at implementation of educational-urgent tasks. Possibility is considered of creation of method of diagnostics of reliability of activity of servicemen, and its automation.

Keywords: combat training, system of management, professional reliability, professional-meaningful qualities.